

Opprydding etter naturskade

Naturhendelser som flom, skred (ras) og ekstremvær fører ofte til store ødeleggelser på bygninger og infrastruktur. Oppryddingsarbeidet kan være farefullt og stiller særlige krav til risikovurdering.

Eksempler på nødvendig etterarbeid er å reparere bygninger, rydde veier og tomter, renske elveløp som er fylt med masser, rydde trær, stabilisere ustabile skråninger og reparere eldre sikringstiltak som er skadet. Slik opprydding er risikofylt arbeid som må foregå på en trygg måte.

Personer som deltar i oppryddingsarbeid, er ofte utsatt for komplekse risikoforhold som kan føre til nye ulykker og skader. Deler av ryddemannskapet er ofte frivillig.

Arbeidsgiveransvaret ved oppryddingsarbeid

Under oppryddingsarbeid etter naturulykker hviler arbeidsgiveransvaret på «den som har reell mulighet for instruksjon og kontroll av arbeidet». Det vil si at «arbeidsgiver» ikke nødvendigvis er en virksomhet.

Selv om naturulykker ofte fører til unntakstilstander og ekstraordinære forhold, gjelder fortsatt kravet om at arbeidsgiver skal sørge for et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

Kartlegg farer og risiko

Naturhendelser kan medføre uoversiktlige situasjoner som krever særlig kompetanse for å gjennomføre en risikovurdering, f. eks. innen geoteknikk eller geologi. Det er arbeidsgivers ansvar å skaffe den ekspertbistanden som er nødvendig.

For å unngå skader eller uheldige arbeidsbelastninger må arbeidsgiver sørge for følgende før arbeidet begynner:

- Planlegg arbeidet: kartlegg farer og risikoforhold og gjør en risikovurdering. Planleggingen bør skje sammen med dem som skal gjøre oppryddingsarbeidet.
- På grunnlag av risikovurderingen: Gjør tiltak som reduserer risikoen.
- Sørg for relevant opplæring og informasjon til arbeidstakere og frivillige som skal delta i arbeidet.
- Risikovurder alenearbeid. Unngå det så langt det er mulig.
- Sørg for at alle arbeidstakere har nødvendig personlig verneutstyr.

Arbeid som må risikovurderes, er blant annet

- gravearbeid
- sikring mot ras, innstrømming av vann
- asbestarbeid
- arbeid i omgivelser som kan medføre eksponering for biologiske faktorer
- arbeid i høyden
- bruk av arbeidsutstyr
- arbeid med mobilt arbeidsutstyr
- arbeid med utstyr til løfting

[Se forskrift om utførelse av arbeid](#)

Arbeidsplassforskriften har egne krav til sikkerhet for arbeidsplassen, se blant annet [arbeidsplassforskriften kapittel 6](#). For oppryddingsarbeid etter naturulykker kan det for eksempel gjelde

- sikring av farlige arbeidsplasser og områder
- særskilte vernetiltak for utendørs arbeidsplasser
- rømnings- og redningsutstyr
- ferdsel og atkomst
- sikkerhetsskilting

[Les mer om kartlegging og risikovurdering](#)

Vis mer

Aktuelle risikoforhold ved oppryddingsarbeid

Skred (ras)

Mulige risikoforhold

- Nye snøskred, leirskred, steinsprang, ustabil grunn.

Risikoreduserende tiltak

- Gjør en grundig risikovurdering av grunnforholdene før oppryddingsarbeidet starter. Sperr eventuelt av området inntil det er undersøkt og vurdert av personer med kompetanse på grunnforholdene, for eksempel geologer.

Trefelling/rotvelt

Mulige risikoforhold

- Alvorlige skader ved rotvelt av trær.
- Støt og klemskader i forbindelse med flytting av greiner, stammer og røtter.

Risikoreduserende tiltak

- Bruk riktig verneutstyr som arbeidshansker, hjelm, vernestøvler, hørselvern og vernebriller/ansiktsskjerm.
- Gi opplæring i og informasjon om risikoforholdene og arbeidet som skal gjøres.
- Vær oppmerksom på eventuelle spenn i stammen.
- Vurder vindretning og fallretning ved felling. Arbeid med vinden.
- Vær ekstra påpasselig i bratt terreng.
- Bruk riktig maskinelt utstyr for å løfte eller flytte tunge objekter.

Strømførende ledninger

Mulige risikoforhold

- Brannskader og strømgjennomgang fra kontakt med strømførende linjer.

Risikoreduserende tiltak

- Sperr av området rundt strømførende ledninger.
- Bruk kun ansatte med riktig kompetanse og opplæring i arbeid med strøm

Fall

Mulige risikoforhold

- Fallskader på grunn av glatt og ulendt underlag eller arbeid i høyden.

Risikoreduserende tiltak

- Gjør alltid en risikovurdering for å finne ut hvordan arbeidet kan gjøres trygt.

[Les mer om arbeid i høyden og risiko for fall](#)

Anleggsarbeid

Mulige risikoforhold

- Alvorlige skader i forbindelse med anleggsmaskiner og annet mobilt utstyr i bevegelse.

Risikoreduserende tiltak

- Gjør en risikovurdering ved bruk av maskiner.
- Vurder grunnforholdene nøye før dere begynner med gravearbeid.
- Gi opplæring i og informasjon om risikoforholdene og arbeidet som skal gjøres.
- Bruk synlige arbeidsklær.
- Sørg for god kommunikasjon på arbeidsplassen.
- Bruk alltid setebelte og veltebøyle.

[Les mer om arbeidsgivers ansvar ved kjøp og bruk av maskiner](#)

Fjerning av bygningsmateriell

Mulige risikoforhold

- Mulig kontakt med asbest i gammelt bygningsmateriell.

Risikoreduserende tiltak

- Sperr av området for arbeid og andre personer og ta kontakt med godkjent virksomhet med tillatelse for sanering av asbest. Se [faktaside om asbest](#).

Forurenset vann

Mulige risikoforhold

- Bakterier og andre smittsomme organismer (fra kloakk) i vann og jord.
- Giftige stoffer/kjemikalier.
- Mugg og sopp sporer i luft.

Risikoreduserende tiltak

- Hent inn kompetanse på forurenset vann
- Bruk riktig personlig verneutstyr ved opprydding i giftige kjemikalier, annet avfall/materiale og slam (hansker, åndedrettsvern).
- Ansatte som har kontakt med forurenset vann, bør få tilbud om vaksine mot stivkrampe.
- Gi opplæring i og informasjon om risikoforholdene og arbeidet som skal gjøres.

Opplæring

Arbeidsgiver må sikre at alle som deltar i oppryddingsarbeidet, har [nødvendig opplæring](#) til å utføre de aktuelle oppgavene. Oppryddingsaktiviteter kan involvere bruk av uvant arbeidsutstyr og farer en sjelden blir utsatt for. Arbeidsgiver skal dokumentere sikkerhetsopplæring for ansatte som bidrar i oppryddingsarbeidet. Frivillige personer er underlagt det samme sikkerhetsregelverket som andre ansatte i forbindelse med oppryddingsarbeid.

Riktig arbeidsutstyr og verneutstyr kan redusere eller fjerne risikoen i forbindelse med oppryddingsarbeidet. Sikkerheten til de som skal utføre oppryddingsarbeidet, må til enhver tid ivaretas.

Informasjon og koordinering

Arbeidstakerne skal være kjent med ulykkes- og helsefarene ved arbeidet. De skal være kjent med prosedyrene for sikkert arbeid, og de skal vite hva de skal gjøre dersom en situasjon krever kompetanse de ikke har selv. Det er arbeidsgivers ansvar å gi ansatte nødvendig informasjon om dette og om andre forhold som har betydning for at de skal kunne utføre oppgavene på en forsvarlig måte. [Se forskrift om organisering, ledelse og medvirkning kapittel 9.](#)

Dersom flere forskjellige aktører deltar i oppryddingsarbeidet, må sikkerhetsarbeidet planlegges og koordineres på en måte som til enhver tid ivaretar sikkerheten. Hovedbedriften skal ha ansvaret for samordningen av de enkelte virksomhetenes helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. [Se internkontrollforskriften kapittel 6.](#)

Alenearbeid og kommunikasjon

Det kan være en belastning å arbeide alene, særlig dersom det skjer noe uventet, for eksempel skred. Derfor må det å arbeide alene tas med i kartlegging og risikovurdering av oppryddingsarbeid, [se arbeidsmiljøloven § 4-1, tredje ledd](#). Arbeidstakeren må også ha mulighet til å tilkalle hjelp i krisesituasjoner.

Det er viktig at arbeidstakerne som gjennomfører oppryddingsarbeid, har god kommunikasjon seg imellom i tilfelle det skulle oppstå uventede hendelser. For alenearbeid skal det utarbeides en egen skriftlig instruks.

Arbeidstid

Opprydding etter naturkatastrofer fører ofte til at arbeidstakere må arbeide lange dager. Arbeidstidsbestemmelsene kan settes til side ved ekstraordinære hendelser som flom, ras og storm, men dette gjelder bare i den første akutte fasen av beredskapsarbeidet som skal avverge skade på liv eller eiendom. Når den mest kritiske fasen er over, gjelder arbeidstidsbestemmelsene som normalt. Det finnes mulighet for å søke Arbeidstilsynet om utvidet bruk av overtid i en avgrenset periode. [Les mer om arbeidstid.](#)
